

WŁADYSŁAW GRAF



OSTRZESZÓW

**TOWARZYSTWO
PRZEMYSŁOWE**

CZĘŚĆ 2

WŁADYSŁAW GRAF



OSTRZESZÓW

**TOWARZYSTWO
PRZEMYSŁOWE**

CZĘŚĆ 2

Okładka

i strona tytułowa :

Władysław Graf

z wykorzystaniem

nieczęści Towarzystwa

Przemysłowego z 1890 roku.

Wydawca :

Muzeum Regionalne im. Władysława Goluśa w Ostrzeszowie

SPIS TREŚCI

	str.
wSTĘP	5
3. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-TOWARZYSKA	6
- biblioteka	6
- odczyty	9
- prenumerata prasy	13
- sekcja śpiewcza	14
- teatry	15
- wycieczki i zabawy	18
4. SPRAWY RELIGIJNE	21
- współpraca w parafii katolicką	21
- księża w latach 1870-1919	22
5. TOWARZYSTWO TERMINATORÓW	29
6. WYDARZENIA	32
ZAKOŃCZENIE	42
ŹRÓDŁA I MATERIAŁY	43
NOTATKI	44

WSTĘP

W "Zeszytach Ostrzeszowskim" nr 94
w części pierwszej nt. "Towarzystwo
Przemysłowe" - został już napisany
wstęp do tematu.

Z tego powodu w drugiej części tylko
zapowiedź dalszego ciągu treści
o działalności Towarzystwa.

"Zadysław Gref

3. DZIAŁALNOŚĆ KULTURALNO-TOWARZYSKA

BIBLIOTEKA

W działalności kulturalnej uznano za konieczność stworzenie własnej biblioteki tzw. zbiór książek polskich historycznych. Był to objaw podtrzymywania wśród Polaków wartości patriotycznych. Gromadzenie książek rozpoczęto około 1886 roku. Początkowo biblioteka nie posiadała własnego lokalu. Pomieszczenie na przechowywanie książek i ich wypożyczenie - członkowie Towarzystwa dali własne prywatne lokale, m.in. p.p. Maksymilian Stempiewicz, Antoni Władysław Wodniakowski, Wiktor Kubiak, Adam Palczerek, Piotr Pierzyci. Organizowanie biblioteki rozpoczęto za prezesury dr Albina Przyjemskiego z zawodu lekarza. Jak ważną rolę przyisywano posiadanie biblioteki świadczy zapis w statucie Towarzystwa w rozdziale V : 27 - wpisany pod nazwą "Porządek biblioteczny".

W sprawie gromadzenia książek nawiązano kontakt z poetą Janem Kasprowiczem, który dnia 6 stycznia 1889 roku przekazał Towarzystwu 12 tomów "Żywotów Świętych".

W 1910 roku w Ostrzeszowie powstał Komitet Oświaty, który od stycznia 1911 roku zaczął wydawać miejscowe czasopismo "Gazeta Ostrzeszowska". Wtedy Towarzystwo przemyślało nawiązanie z Komitetem Oświaty współpracy, - poprzez sprzedaż i wypożyczenie gazety w bibliotece.



Ze zbiorów p. Adama Warzyłoka.

Reprint stempla gumowego Komitetu Oświaty w Ostrzeszowie.

Z własnych funduszy, choć skromnych dokonywano zakupu książek, o czym zanotowano w kronice Towarzystwa :

- dnia 9 lutego 1894 roku dokoniono 7 nowych książek.
- Dnia 14 października 1894 roku dokonano zakupu książek za kwotę 100 Mk.

W kronice Towarzystwa odnotowano ze sprawozdań bibliotekarzy stan książek w bibliotece :

- na dzień 24 marca 1889 roku - 155 tomów,
- na dzień 31 grudnia 1890 roku - 193 tomów,
- na dzień 18 października 1891 roku - 200 tomów.

Przebiegający stan wolniczków w poszczególnych latach wahał się około 220 książek. Apogeeum można odnotować w 1897 roku w ilości 243 książki, mieszczących się w jednej szafie bibliotecznej, zmieniając jak już wcześniej podano miejsce przechowywania.

Zbiór książek Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie pochodził z zakupów własnych oraz darowizn społeczeństwa.

Dnia 27 czerwca 1899 roku istniejącej w Ostrzeszowie od 5 marca 1879 roku Bank Ludowy, zakupił dom przy ulicy Krakowskiej, obecnie gen. Sikorskiego, od Jydy Błomszyna i tam przeniósł na

stała swoją bankową siedzibę. Wtedy na parterze po prawej stronie kofce korytarze swoją siedzibę otrzymała Czytelnia Ludowa, używając miejsca także biblioteka Towarzystwa Przemysłowego, które zakupiło drugą szafę biblioteczną na przechowanie książek, które były nadal własnością Towarzystwa.



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Górska w Ostrzeszowie.

Pocztówka z czasów zaboru pruskiego.

Od lewej strony budynek Banku Ludowego w Ostrzeszowie oraz Czytelni Ludowej. Na balkonie napis : "Bank Ludowy w Ostrzeszowie". Pod balkonem tablice z napisem : "Czytelnia Ludowa".

Dnia 24 listopada 1912 roku Towarzystwo Przemysłowe postanowiło oddać swoją bibliotekę pod opiekę Komitetu Oświaty, za roczną opłatą 20 Mk.

Statut Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie nie wykluczał przynależność członków - kobiet. Do Towarzystwa należały także kobiety. Potrafiły wypracować swoją działalność w ramach statutowych postanowień. Włączając się do aktywnej pracy, zorganizowały odrębną Czytelnię Kobiet. Przy pomocy ks. Antoniego Ludwiczaka - wikariusza, w grudniu 1912 roku zorganizowały wystawę polskich książek w sali "Strzecha". Swoją odrębną Czytelnię Kobiet ulokowały w domu rzeźnika p. Piotra Pierzyckiego, w wysokim parterze budynku z oddzielnym bezpośrednim wejściem od ulicy Kaliskiej. Czytelnictwo uprawiały także we współpracy z Śeńskim Towarzystwem Samopomocy Naukowej w Ostrzeszowie, założonym w 1906 roku, pod przewodniczącą p. Radziszewską.

Odnotać należy także, udział członkiem Czytelni Kobiet w przygotowaniach i wystawieniach przedstawień teatralnych celem osiągnięcia funduszy na zakup nowych książek do swojej biblioteki. N.ř. : Towarzystwo Samopomocy Naukowej Śeńskiej razem z Czytelnią Kobiet wystawiło przedstawienie amatorskie nt. "Gęsi i gęski" dnia 14 kwietnia 1912 roku w sali "Strzecha".

Patronami Czytelni Kobiet byli księża wikariusze Antoni Ludwiczak, Józef Schulz i Walenty Dymek.

Po odzyskaniu Niepodległości na Ziemi Ostrzeszowskiej w 1919 roku, Czytelnię Kobiet przejęła Czytelnia Ludowa.

Aktywność członkin Czytelni Kobiet, którą nazywano także Towarzystwem Czytelni Kobiet podporządkowana organizacyjnie Towarzystwu Przemysłowemu w Ostrzeszowie, była znaczna. Wystawiały przedstawienia i wieczory kulturalne. Dla przykładu - dnia 4 czerwca 1931 roku urządziły "Wieczór ku uczczeniu Jopernika na sali p. Hendrykowskiego przy Flecu Perek.

Towarzystwo Czytelni Kobiet
urządza
Wieczór ku uczczeniu Kopernika
w niedzielę, 4-go bm. o godz. 8 wieczorem
na sali u p. Hendrykowskiego.
Blższe szczegóły w afiszach.

Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Goluśa
w Ostrzeszowie.

Anons z "Gazety Ostrzeszowskiej" z dnia 4 czerwca 1931 roku.

O D C Z Y T Y
=====

Drugim ważnym przejawem działalności kulturalnej Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie, była znaczna liczba odczytów uświadamiających, pouczających, przypominających, a wszystkie nacechowane walorami patriotycznymi.

Z kroniki użyczonej mi przez p. Adama Werzyboka, odnowałem 40 odczytów wygłoszonych w latach 1889 - 1920. Ze względu na bardzo ważny czynnik podtrzymywania ducha wiary w wolność i patriotyzm, wymarzone jest ich wyszczególnienie, jako jedno z opniw żarłuche walki o odzyskanie niepodległości po długotrwałej niewoli w pruskim zaborze.

- Stanisław Radziszewski - sędzia - "Dziś i jutro Towarzystwa Przemysłowego / 29.01.1889 /,
- dr Jordan - lekarz - "O higienie pomieszczeń naszych" / 17.02.1889 /,
- Bojański - "O Janie Kochanowskim" / 24.03.1889 /,
- Karol Torost - "Ojczyzna - część dla naszych przodków" / 12.05.1889 /,
- Antoni Majewski - dentysta - "Jak wielki jest świat" / 20.10.1889 /,
- Franciszek Kwaśniewski - "Adam Mickiewicz" / 2.03.1890 /,
- dr Jordan - lekarz - "Wyjutki z Fena Teodusza" Adama Mickiewicza / 23.03.1890 /,
- Stanisław Radziszewski - adwokat - "O zabezpieczeniu robotników na sterodóg i w stanie kalectwa" / 1.03.1891 /,
- dr Antoni Życki - lekarz - "O kaie chorych" / 1.03.1891 /,
- Franciszek Derórski - "Żywot dr Karola Hererskiego" / 3.04.1891 /,
- dr Antoni Życki - lekarz - "Czy pelenie tytoniu, cygar itd jest szkodliwe lub nie" / 25.10.1891 /,
- Szymański - "O wymierzeniu figur geometrycznych" / 6.03.1892 /,
- Krajewski - "O krecie, jako pożyteczne zwierzę" / 13.03.1892 /,
- Stanisławski - "Uwagi dla kupców i przemysłowców" / 27.03.1892 /,
- dr Antoni Życki - lekarz - "O tajemnicy magii i spirytyzmu" / 20.05.1892 /,
- ks. Walczek Feliks - wikary "Co to jest socjalizm" / 19.06.1892 /,
- dr Antoni Życki - lekarz "Co to jest cholera i jak z nią walczyć" / 6.10.1892 /,
- ks. Walczek Feliks - wikary "Schizmatyzm" / 27.11.1892 /,
- ks. Walczek Feliks - wikary "Ojciec św. Leon XIII" / 19.02.1893 /,

- dr Antoni Śycki - lekarz "O budowie człowieka" / 5.03.1893 /,
- ks. Welczek Feliks - wikary "Kilka uwag nad podniesieniem przemysłu naszego" / 12.03.1893 /,
- ks. Michał Berliński - proboszcz "Początki i przeszłość historyczna miasta Ostrzeszowa" / 16.04.1893 /
- dr Antoni Śycki - lekarz "Bakterie i choroby zakaźne" / 15.04.1894 /,
- Wigulek - "O prześladowaniu Unitów - Katolików pod panowaniem rosyjskim" / 10.11.1895 /,
- ks. Donat - kleryk "Pan Tedeusz Mickiewicza" / 1.10.1896 /,
- Cienlik Walery - "Pieniądz" / 17.09.1905 /,
- ks. Donat - kleryk "O formach ziemi i skamieniałościach" / 30.10.1905 /,
- ks. Król Aleksander - wikary "Nawrócenie Słowian" / 18.02.1906 /,
- ks. Król Aleksander - wikary "Matejko" / 16.01.1908 /,
- Krajna z Kępna - "Rozwój mieszczelstwa pod zaborem pruskim" / 6.02.1910 /,
- ks. Schulz Józef - wikary "Czystość obyczajów z kwestia społeczną" / 11.06.1911 /,
- ks. Strbel Mieczysław - wikary "O zabezpieczeniach" / 22.10.1911 /,
- ks. Schulz Józef - wikary "Powstanie i historie cechów" / 21.04.1912 /,
- Cienlik Wacław - "Nerod na półwyspie bałkańskim" / 15.12.1912 /,
- ks. Walenty Dymek - wikary "Z historii Ostrzeszowa" / 20.04.1913 /,
- Radziszewski Stanisław - adwokat "O prawie majątkowym małżeńskim" / 18.05.1913 /,
- ks. Dymek Walenty - wikariusz "O wyborze zawodu" / 18.01.1914 /,
- Caliński Józef "Sprawa rzemiosła i przemysłu" / 7.12.1919 /,
- Popolewski Franciszek "Społeczne i ekonomiczne znaczenie drobnych rzemieślników" / 10.10.1920 /.

PRENUMERATA PRASY

=====

Towarzystwo Przemysłowe upatrywało w swojej działalności organizacyjnej sferę kulturalno-towarzystwą, poprzez czytanie prasy. Zarząd Towarzystwa w latach 1889 - 1907 z własnej kasy abonował po kilka egzemplarzy prasy, które były wypożyczane w bibliotece z ewidencją wypożyczenia i oddawania po dwóch dniach. Z tej formy czytelnictwa korzystało wielu członków, których wyruunki materialne uniemożliwiały zakup prasy.

Zestwienie prenumeraty czasopism :

1889 rok - "Goniec Wielkopolski",

"Gazeta łoznańska",

"Wielkopolenin".

1891 rok - jak wyżej i dodatkowo "Światło".

1892 rok - "Gazeta Przemysłowa" - wydawnictwo poznańskie,

1896 rok - "Gazeta Przemysłowa" i "Praca" - wydawn. poznańskie.

1897 rok - "Światło" wydawnictwo bytomskie

"Goniec Wielkopolski" wydawn. poznańskie.

1907 rok - "Przemysłowiec" - wydawnictwo poznańskie.

Powyższa informacja obejmuje lata 1889 - 1907. Brak jest informacji z lat następujących do zakończenia I wojny światowej oraz okresu międzywojennego.

SEKCJA ŚPIEWACZA

=====

Jak stanowiła Ustawa /Statut/ Towarzystwa Przemysłowego w Cstrzeszowie, powołanego w 1871 roku - w I rozdziale § 2 w punkcie c podano, aby pielęgnować życie towarzyskie. Życie towarzyskie m.in. przejawiało się w wspólnym śpiewie, na co wyczułony był Zarząd Towarzystwa poprzez powołanie Sekcji Śpiewaczej, szczególnie wśród członkin. Została powołana także sekcja Kronikarskie zapisy z tamt. okresu podawają, że dla prowadzenia Sekcji Śpiewaczej zatrudniono dyrygenta p. Komorowskiego z Ostrowa Wlk., za miesięcznym wynagrodzeniem oraz zwrotu kosztów podróży. Dla Sekcji Śpiewaczej Zarząd Towarzystwa zakupił nuty za kwotę 30 Mk.

Sekcja Śpiewacza /prawdopodobnie/ została powołana w lutym 1893 roku, bowiem na naborze śpiewaczek dyrygenta zatrudniono z dniem 20 lutego 1893 roku.

Mimo starań i troski Zarządu o utrzymanie i rozszerzenie działalności śpiewaczej, z powodu zbyt słabej frekwencji na lekcjach śpiewu - Sekcja została rozwiązana 15 lipca 1894 roku, po ponad rocznej działalności.

Choć i Sekcja Śpiewacza została formalnie rozwiązana, to śpiewaczki i śpiewacy nadal uczestniczyli w okolicznościowych spotkaniach - zebreniach, zebawach i wycieczkach, w śpiewie solowym lub kilkupłosowym, kultywując życie kulturalno-towarzystwie.

T E A T R Y
=====

Jedną z form działalności kulturalno-towarzystwej, było wystawianie spektakli teatru amatorskiego, jako czynniki ideowo-patriotycznego, szczególnie w czasie pruskiego zaboru.

Jak już podano w zeszycie 1 części w temacie "Towarzystwo Przemysłowe", przeważnie odbywały się zebrania, walne zgromadzenia, odczyty, próby śpiewu i amatorskie przedstawienia zwane rotocznie teatrmi - z sali widowiskowo-teatralnej "Strzecha", własności przez długie lata p. Kahlerte przy ul. Miksteckiej /obecnie Powstańców Wielkopolskich/, lub z sali p. Hendrykowskiego przy placu Borek.

Zarząd Towarzystwa przejawiał w swojej działalności - organizowanie teatrów amatorskich. Doszło nawet do tego, że w sali "Strzecha" Towarzystwo posiadało własne kulisy na scenie oraz budkę suflerską przed sceną. Służyły one dla własnej działalności oraz dla innych organizacji i stowarzyszeń, które wypożyczano odpłatnie za 7 Mk za jeden spektakl.

Idnoscąc się do zapisów kronikerskich Towarzystwa, protokołowanych w kronice z lat 1889-1922, możemy uzyskać informacje, że :

- w drugie święto wielkenocne w 1889 roku - Towarzystwo wystawiło sztukę w dwóch częściach : - "Wilecik miłosny" Michała Łeżuckiego,
- "Płężej orętan" Władysława Anczyca.
- W drugie święto wielkenocne w 1890 roku Towarzystwo wystawiło sztukę nt. "Kobzowanie" oraz "Dzienniczek Justyni".
- Następny teatr amatorski /tytuł nie odnotowany/, wystawiono dnia 10 stycznia 1892 roku. Podano w zapisie kronikerskim, że czysty zysk z tego przedstawienia wynosił 76,37 Mk.

- Dnia 11 grudnia 1892 roku na deskach scenicznych "Ostrzechy" wystawiono dwa odsłonięcia : - "Po kwiecie",
- "Żłowiczek".
- Dnia 29 października 1893 roku w teatrze amatorskim odegrano sztukę "Karpaczy Górale".
- Dnia 5 stycznia 1896 roku spektakl odegrano w dwóch częściach :
"Biedny Rybak" i "Ulicznik Warszawski".
Z tego przedstawienie uzyskano czysty dochód w kwocie 291,70 Mk, który zesilił kasę Towarzystwa.
- Dnia 11 lutego 1906 roku przedstawienie miało 3 odsłony :
"Fapury naszej babuni", "Tatuś pozwolił", "Czuła struna".
- Dnia 13 grudnia 1909 roku wystawiono "Zemstę" Aleksandra Fredry, wówczas na plakatach zatytułowanej "Zemsta o mur graniczny".
Duża frekwencja sprawiła, że uzyskano zysk w wysokości 378,95 Mk, który przeznaczono na działalność "Czytelni Ludowej".

Przez następne 10 lat istnienie Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie, corocznie wystawiano amatorskie sztuki teatralne zasilając aktorów amatorów z różnych organizacji. W tym przedmiocie brak jest szczegółowej informacji.

Z kroniki Towarzystwa Przemysłowego do 1924 roku możemy odnotować jeszcze dwa przedstawienia :

- 3 grudnia 1919 roku - "Czertowska Żawa",
- 23 marca 1922 roku "Skalmierzanki".

W niedzielę, dnia 23 bm.
Zarządza
Tow. Przemysłowe w Ostrzeszowie
Przedstawienie teatralne.
Odegrane będzie
„Skalmierzanki“
czyli Koniki Zwierzynieckie.
Komedia-opera w 3 aktach J. N. Kamińskiego.
Blizsze szczegóły w afiszach.
O liczny udział uprasza Zarząd.

Zę zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Goluse
w Ostrzeszowie.

Ogłoszenie z "Gazety Ostrzeszowskiej" z dnia 21.03.1922 r.

Tredycja amatorskiego ruchu teatralnego w okresie między-
wojennym utrzymywała się także w różnych organizacjach społecz-
nych, kulturalnych, śniwecznych, e szczególnie katolickich. Ten
zapis został już opublikowany w poprzednich numerach
"Zeszytów Ostrzeszowskich".

Po okupacji hitlerowskiej, ruch teatralny próbowano wznowić,
jednak zaistniałe problemy społeczno-polityczne ograniczały
taką działalność.

Nie istniało już Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie.
Fróbę wznowienie amatorskiego teatru podjęł się miejscowy Polski
Czerwony Krzyż "PCK", od prezesa p. Władysławy Ledzińskiej.
W 1946 roku amatorski zespół przygotował sztukę pt. "Leśne
droga", prane w Ostrzeszowie, Grabowie i Mikstacie. Gimnazjum i
Liceum ks. ks. Salezjanów w 1946 roku wystawiło "Jasełka", prane
kilkakrotnie w Ostrzeszowie.

WYCIECZKI I ZABAWY =====

Określone cele Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie, zawarte w treści statutu / rozdział I " 2 /, akcentowały "nielegnowanie życia towarzyskiego oraz wspólną zabawę".

Wyrazem takiego postępowania były bardzo częste spotkania towarzyskie podczas wycieczek nazywanych "majówkami", choć nie w miesiącu maju. Wycieczki łączono z zabawami, podczas których przygotowywano wiele atrakcji dla członków Towarzystwa oraz społeczeństwa nie będących członkami. Z zapisów kronikarskich wynika, że stanowiły prawie główny cel integracji Polaków w czasie zaboru pruskiego. Nie sposób podać w tym zeszycie w szczególności wszystkie wyderzenia, jednak dla wartości historycznej wybrałem część godną upamiętnienia z lat 1889-1923. Na każdą wycieczkę i zabawę, było wymagane zezwolenie policji niemieckiej do 1918 roku.

Na wstępie ważne informacje, że prawie wszystkie wycieczki i zabawy poprzedzone były Mszą św. w kościele farnym w intencji członków Towarzystwa. Poniżej chronologiczny /częściowy/ zapis niektórych zdarzeń :

- Dnia 3 lutego 1889 roku urządzono bal towarzyski w sali retuszowej w Ostrzeszowie.
- W czerwcu 1889 roku po Mszy św. w intencji Towarzystwa zorganizowano wycieczkę na tzw. "Stępną Niwę", połączoną z zabawą.
- Dnia 3 stycznia 1892 roku urządzono zabawę w Patuszu, którą powtórzono jeszcze dnia 28 lutego tegoż roku.
- Iżtem, 24 lipca 1892 roku bewiono się na tzw. "Na Kołku" - lesku i polenie na rozwidleniu dróg Grebów-Doruchów. Wtedy uzyskano z bufetu na tej zabawie kwotę 39,14 "k.

- Miejsce "Na kołku" okazało się dobrym wyborem, bo tu zawsze dopisywali liczni uczestnicy. Z tego powodu Zarząd Towarzystwa podjął uchwałę dzierżawienia łąki w tym miejscu za roczną opłatą 15 Mk.
- Dnia 16 lipca 1894 roku "Na Kołku" urządzono udaną "majówkę" z bufetem w celu zarobkowym.
- Dnia 24 lutego 1897 roku, ze względu na zimową porę odbył się bal w Patuszu ostrzeszowskim.
- Od 1898 roku zmieniono miejsce wycieczek i zabaw w plenerze, przechodząc na teren "Stępnej Niwy".
Dnia 31 lipca 1898 roku zorganizowano wycieczkę i zabawę, poprzedzone Mszą św. w kościele farnym o godz. 8-mej. Według zapisu kronikerskiego - "Majówka" odbyła się według programu :
 - godz. 13,30 - wycieczka z ogrodu p. Derinpera przy ulicy Krakowskiej w Ostrzeszowie,
 - godz. 14,00 - koncert, gry i uroczaiszenie, jak : strzelanie z wietrówki o nagrody, skakanie w worku, tłuczenie garnków, rzucenie pałkami do orła, loterie fantowa, pocztę japońskie i inne.
 - godz. 18,00 - tańce towarzyskie,
 - godz. 22,00 powrót do Ostrzeszowa pochodem ze sniewem i oświetlonym pochodniami i lampionami.
- Dnia 15 sierpnia 1899 roku odbyła się wycieczka na "Stępną Niwę" poprzedzona Mszą św. Po zabawie w późnych godzinach wieczornych powrót do Ostrzeszowa przy zapalonych pochodniach.

- W latach 1900-1908 wycieczki połączone z zabawami odbywały się na "Stępnej Niwie".
- Dnia 28 marca 1909 roku wycieczka i zabawa odbyło się "Na Kołku" z powodu poszerzenia wybranków turystycznych i zaistalowania nowych urządzeń na "Stępnej Niwie".
- Od 1910 roku powrócono na teren "Stępnej Niwy", kiedy wycieczkę połączoną z zabawą zorganizowano dnia 26 czerwca 1910 roku.
- Dnia 21 lipca 1912 roku letnią zabawę na "Stępnej Niwie", poszerzono o zorganizowanie dwóch zabaw : dla starszych i oddzielnie dla dzieci i odpowiednio przygotowanymi imprezami oraz niespodziankami. Głównym fantem loterii dla starszych był żywy beren.
- Zarząd Towarzystwa wykazywał troskę o polskie dzieci. Dnia 25 grudnia 1913 roku w sali p. Hendrykowskiego przy Placu Borek urządzono "choinkę" dla dzieci, przeznaczając na upominki 30 Mk pobranych z kasy Towarzystwa.
- Ostatnia wycieczka i zabawa przed wybuchem I wojny światowej odbyła się dnia 21 czerwca 1914 roku na "Stępnej Niwie". Było wiele urozniczeń jak : gra fantowa / losy po 20 Mk / , koło szczęścia, kręgielnia, strzelanie do tarczy oraz wiele innych gier i zabaw dla dzieci. Na imprezę w mieście i okolicy rozplekatowano 300 sztuk wydrukowanych afiszy, co spowodowało dużą frekwencję uczestników.
- Z okresu powojennego brak jest informacji o wycieczkach i zabawach Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie. Z archiwaliów przechowywanych w Muzeum Regionalnym im. Władysława Goluse w Ostrzeszowie-możne tylko odnotować, że dnia 23 kwietnia 1920 roku Towarzystwo urządziło zabawę "Na Kołku" oraz dnia 7 lipca 1923 roku zabawę w "Ostrzesze".

4. SPRAWY RELIGIJNE

W rozdziale 4-tym nazwanym "Sprawy Religijne" można także określić temat jako sprawy kościelne, t. zn. współpraca i związki z miejscową parafią farną. Ta współpraca była dowodem tego, że Towarzystwo było katolickie, bez członków innowierców, jako wyraz walki z zaborcą do 1919 roku.

Z kroniki "Towarzystwa z lat 1889-1924 można odnieść się do treści, świadczącej o religijnej i kościelnej współpracy, co zostało zapisane, że :

- za każdego zmarłego członka Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie zamawiano Mszę św. - opłacaną z t. zw. "Funduszu żelaznego" kasy Towarzystwa.
- Zarząd Towarzystwa podjął uchwałę popartą przez Walne Zebranie, że w każdy Wielki Piątek i Wielką Sobotę przed świętami wielkonoctnymi, członkowie Towarzystwa trzymali wartę przy Grobie Pana Jezusa.
- Dnia 7 lipca 1895 roku z kasy Towarzystwa uchwalono przeznaczyć znaczną kwotę na Jubileusz 50-cie lecia Jego Eminencji księdza Kardynała Albina Ledóchowskiego /brak informacji o wysokości kwoty/. Jednocześnie postanowiono wysłać okolicznościowy list do Rzymu /Watykanu/ z podpisami wszystkich członków Towarzystwa w Ostrzeszowie.
- Dnia 31 grudnia 1895 roku - Towarzystwo zamówiło i opłaciło odprawienie uroczystej Mszy św. w intencji poległych Polaków

w 1831, 1848 i 1863 roku, w walkach o niepodległość Polski oraz zmarłych członków Towarzystwa.

- Dnia 4 października 1896 roku podjęto uchwałę Zarządu, że w każdej procesji Bożego Ciała będą brać udział członkowie Towarzystwa, niosąc baldachim. Jednocześnie postanowiono, że na wszystkich uroczystościach kościelnych, również będą brali udział członkowie Towarzystwa z poczem sztanderym.
- Dnia 23 lipca 1899 roku, w zapisie kronikerskim podano, że w tym dniu została odprawiona Msza św. za zmarłych wszystkich członków Towarzystwa. Na Mszy św. uczestniczyli członkowie Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie z poczem sztanderym.

K S I E Ź A W L A T A C H 1 8 7 0 - 1 9 1 9

=====

Członkostwo księży katolickich w Towarzystwie Przemysłowym w Ostrzeszowie, było wsparciem walki Polaków z pruskim zaborcą. Czuwali nad moralnym kształceniem członków. Byli inicjatorami i współorganizatorami organizacji polonijnych na terenie regionu ostrzeszowskiego, jak przemysłowych, usługowych, administracyjnych, bankowych i innych.

- ks. Józef Szenic - wikary / 1870-1887 /,
- ks. Walery Gregorowicz - wikary / 1886 /,
- ks. Michał Perliński - proboszcz / 1891 - 1930 /,
- ks. Adolf Grajner - wikary / 1887 /,
- ks. Franciszek Brzeski / 1887 - 1889 / wikary ,
- ks. Wojciech Gregorowicz - wikary / 1889 - 1890 /,
- ks. Stanisław Woda - wikary / 1890 - 1891 /,
- ks. Feliks Wilczak - wikary / 1891 - 1893 /,

- ks. Ignacy Cebasi - wikary / 1893 - 1896 /,
- ks. Aleksander Hubert - wikary / 1896 - 1903 /,
- ks. Jan Łaskowski - wikary / 1897 /,
- ks. Stanisław Kozierowski - wikary / 1903 - 1905 /,
- ks. Aleksander Król - wikary / 1905 - 1908 /,
- ks. Antoni Ludwiczak - wikary / 1908 - 1910 /,
- ks. Stefan Durzyński - wikary / 1909 /,
- ks. Józef Schulz - wikary / 1910 - 1914 /,
- ks. Mieczysława Strehl - wikary / 1911 - 1912 /,
- ks. Walenty Dymek - wikary / 1912 - 1916 /,
- ks. Onufry Szpikowski - wikary / 1914 - 1918 /,
- ks. Józef Kledzik - wikary / 1916 - 1919 /.

Z powyższego zestawienie wynika, że członkami Towarzystwa przemysłowego w Ostrzeszowie było 19 księży, którzy włączali się, a nawet kierowali walką o polskość w czasie pruskiego zaboru. Przewodnikami takiej patriotycznej postawy byli księża proboszczowie : - dziekan Jakub Najewski / 1860 - 1891 /,

- Radca Duchowny Michał Berliński / 1891 - 1939".



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Goluśa
w Ostrzeszowie.

Ksiądz wikary Józef S Z E N I C - członek Towarzystwa
Przemysłowego w Ostrzeszowie, w latach 1870-1887 roku.
Działacz plonijny w czasie zaboru pruskiego. Był inicjatorem
i założycielem Banku Ludowego, pełniąc funkcję kasjera
w latach 1870 - 1887 roku.



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Górska
w Ostrzeszowie.

Ks. Radca Duchowny - proboszcz parafii ostrzeszowskiej
w latach 1891 - 1930. MICHAŁ P E R L I Ń S K I
Zmarł dnia 17 lipca 1930 roku.

Proboszcz parafii fernej - członek Towarzystwa Przemysłowego
w Ostrzeszowie od 1891 roku.

Podczas Jubileuszu 25-lecia kapłaństwa w 1896 roku otrzymał
miano Honorowego członka Towarzystwa Przemysłowego w Ostrze-
szowie. Pierwszy autor historii Ostrzeszowa pt. "Wspomnienie
o mieście Ostrzeszowie, bliższej jego i dalszej okolicy "
wyd. w 1920 roku.



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Colusa
w Ostrzeszowie.

KS. ANTONI L U D W I C Z A K

wikary parafii farniej w Ostrzeszowie w latach
1908-1910.

Zginął w Decheu dnia 17 czerwca 1942 roku.

W czasie pobytu w Ostrzeszowie był założycielem
Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia św. Wincentego & Paulo.

Był patronem Źeńskiego Towarzystwa Samopomocy Naukowej -
założonego w 1906 roku. Był inicjatorem i założycielem
Biblioteki Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie,
którą przejęła w 1908 roku Czytelnia Ludowa. Był prezesem
Rady Nadzorczej Banku Ludowego w latach 1909-1910.



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Golusa
w Ostrzeszowie

KS. JÓZEF S C H U L Z

wikary parafii fernej w Ostrzeszowie w latach
1910-1914.

Zginął w Buchenwaldzie 21 marca 1940 roku.

W czasie pobytu w Ostrzeszowie kierował pracami
Czytelni Ludowej. Prowadził Kółko Rolnicze w Ostrzeszowie,
założone 10 września 1898 roku. Członek Sądu Honorowego
powołanego przy Towarzystwie Przemysłowym dnia 22.
grudnia 1912 roku.



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Goluś
w Ostrzeszowie.

KS. WALENTY D Y M E K

wikary parafii fernej w Ostrzeszowie w latach 1912-1916.
Zmarł dnia 22 października 1956 roku jako arcybiskup
poznański. Wizytował parafię ostrzeszowską w 1932 roku.
W czasie pobytu w Ostrzeszowie był patronem duchownym
Towarzystwa Terminatorów oraz Stowarzyszenia Pań Miłosierdzia
św. Wincentego & Paulo /Wincentki/.

5. TOWARZYSTWO TERMINATORÓW

Właściciele zakładów przemysłowych, warsztatów rzemieślniczych, restauratorów oraz sklepów sprzedaży różnych brand, zatrudniali młodocianych, nawet już od 14-tu lat, którzy przez kilka lat uczyli się zawodu. W trosce o ich wprowadzenie w życie towarzyskie, patriotyczne i społeczne postanowiono ich zjednoczyć w oddzielnej organizacji pod nadzorem Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie. Kiedy młodzi adenci wyżej wymienionych zakładów pracowali okresy nauki, zostali pomocnikami lub czelednikami po zdaniu wymaganych egzaminów.

Wtedy zrzeszali się w powołanym przez Towarzystwo Przemysłowe "Odziale Młodych Przemysłowców" od 1874 roku, mając już skończone 20 lat. Uchwałą Towarzystwa z dnia 30 kwietnia 1911 roku przekształcono nazwę na "Towarzystwo Terminatorów", lecz tylko tych, którzy wcześniej uzyskali członkostwo w Towarzystwie Przemysłowym w Ostrzeszowie. Była to nowa organizacja młodych pod nadzorem i opieką powoływanych t.zw. "Rad Opiekunczych" oraz posiadała patronów duchownych w osobach księży wikariuszy parafii ostrzeszowskiej.

W kronice Towarzystwa Przemysłowego odnotowano, że pierwszym patronem w latach 1911-1912 był ks. wikariusz Mieczysław Strępl, a w latach 1913-1916 ks. wikary Walenty Dymek.

Pierwszą Radą Opiekunczą w 1911 roku wybrano w osobach :

- Prądziński Aleksander - właściciel drogerii,
- Balcerak Adam - cechmistrz cechu krawieckiego,

- Gorgolewski Władysław - właściciel cegielni,
- Cieplik Walery - kupiec i destylator win, wódek i likierów,
- Inerowicz Czesław,
- Remelski.

Dnie 24 stycznia 1912 roku Rada Opiekuńcza składała się z :

- Balcarek Adam - cechmistrz cechu krawieckiego, jako przewodniczący Rady.
- Mrugesiewicz Franciszek - cechmistrz cechu kaletniczo-rymarskiego i siodlarstwa,
- Radomiecki,
- Malinowski Merjan - właściciel drukarni i wydawca "Gazety Ostrzeszowskiej",
- Sarnowski Klemens.

Od dnia 16 lutego 1913 roku do Rady Opiekuńczej wybrano :

- Cieplik Wacław - pedagog,
- Adamski Aleksander - kupiec,
- Mrugesiewicz Franciszek - kaletnik, rymarz, siodlerz,
- Wodnickowski Antoni Władysław - właściciel cegielni.
- Malinowski Merjan - właściciel drukarni-wyd. "Gazety Ostrzeszowskiej",
- Dawidziński Franciszek - fabrykant mebli.

Na tych trzech przykładach można wnioskować, że Towarzystwem Terminatorów opiekowały się Rady wybierane corocznie na Walnych Zebraniach w zmiennych składach.

Wzrostem pracy Towarzystwa Terminatorów : kształcenie poza zawodowe członków, udział w życiu społecznym i w spółności wyrabiającej zainteresowanie sprawami patriotycznymi, moralnymi, towarzyskimi i pracami w kolektywie.

Członkowie Rad Opiekunów czynili starania o dofinansowanie działalności organizacyjnej młodych swoich członków. Wpłynęli w zorganizowaniu dnia 22 marca 1914 roku wystawy prac terminatorów w Ostrzeszowie. Patron ks. Wacław Dymek ofiarował 50 Mk.

Kiedy w 1911 roku powołano Towarzystwo Terminatorów, w pierw- z szych rzemieślników zrzeszonych w 17-tu Cechach, na 93 czelad- ników było 87 Polaków, a na 193 starszych uczniów w liczbie 103, było 95 Polaków. Do Towarzystwa Terminatorów należeli wyłącznie Polacy zatrudnieni w rzemiośle, a po niedługim czasie do nich dołączyła młodzież z przemysłu i handlu.

Odnotować jeszcze trzeba, że w 1889 roku została już utworzona w Ostrzeszowie Państwowa Szkoła Dokszełcząca dla młodych rze- mieślników i robotników zatrudnianych w przemyśle. Nabór do szkoły był dobrowolny dla uczniów mających ponad 13 lat i chcących pod- nieść swoją edukację odrlną po ukończeniu czteroletniej szkoły nowszecheńskiej. W kronice Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie odnotowano, że w 1901 roku do szkoły uczęszczało 53 uczniów, a w roku 1910 już 80 uczniów.

W 1920 roku po zakończeniu I wojny światowej Towarzystwo Terminatorów w Ostrzeszowie reaktywowało swoją działalność. Jednak dnia 12 października 1922 roku podjęto próbę reaktywowania Towe- rzystwa ze skutkiem pozytywnym, jednak już według nowego programu.

Dnia 9 września 1923 roku wysłano delegację Towarzystwa Ter- minatorów na wystawę prac uczniowskich do Poznania.

Towarzystwo Terminatorów nadal istniało. O jego działalności do 1939 roku można poinformować, że była ściśle powiązana z nowo- żanym w 1924 roku Stowarzyszeniem Przemysłowców w Ostrzeszowie.

6. WYDARZENIA

Każde organizacje utrwała swoją historię wydarzeniami, które zasługują na zapis kronikarski. Tak się stało w protokół-rzu znajdującego się w zbiorach p. Adama Warzyboka. Jest to "Kronika Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie" z lat 1889-1924. Drugim źródłem, choć bardzo ograniczonym są wypisy z "Gazety Ostrzeszowskiej" ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Golusa w Ostrzeszowie z lat 1925-1939.

Z tych materiałów i źródeł wybrałem wydarzenia, które w opisywanym temacie poniżej podaję czytelnikom do wiadomości.

- Dnia 29 grudnia 1889 roku urządzono "Gwiazdkę" dla biednych dzieci Ostrzeszowa. Na ten cel z kasy Towarzystwa wydatkowano kwotę 30 Mk, na zakup "Elementarzy polskich".
- W drugie święto wielkanocne w 1890 roku przygotowano i wystawiono sztukę teatralną / tytuł nieznamy/, w celu uzyskania dochodu z przeznaczeniem dla ubogich mieszkańców Ostrzeszowa. Zysk z przedstawienia wynosił 30 Mk.
- Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie, w czasie pruskiego naboru zorganizowało dnia 3 maja 1891 roku uroczystość patriotyczną z programem :
 - godz. 8,00 - Msza św. w intencji członków Towarzystwa.
 - Po Mszy św. o godz. 10,00 w sali "Strzecha" przygotowano akademię z programem :
 1. przemówienie p. dr Jordana - lekarza ,
 2. odczyt okolicznościowy wygłoszony przez dr Antoniego Łyczkiego,
 3. Deklamacja "Pieśń Wajdeloty", którą wygłosił p. Przeziński,

4. śpiew solowy p. Franciszka Modniańskiego,
5. deklamacje p. Rąjewskiego / tytuł nieznaný /,
6. żywe obrazy : - Wernyhora,
- Przysięga Kościuszki.

- Dnia 25 października 1891 roku została nowożana Sekcja Śpiewu. Wtedy zakupiono 14 śpiewników pieśni polskich i zatrudniono dyrygenta p. Prauzińskiego.
- Dnia 19 lipca 1893 roku Towarzystwo wizytował naczelny prezes Towarzystw Przemysłowych w Wielkopolsce.
- Dnia 17 grudnia 1893 roku Towarzystwo zorganizowało "Gwiazdkę" dla biednych dzieci Ostrzeszowa.
- Dnia 18 lutego 1900 roku podjęto uchwałę, przekazania na cele dobroczynne kwotę 42,- Mk.
- Dnia 3 maja 1914 roku odbył się w Ostrzeszowie Zjazd Delegatów Okręgu Ostrowskiego.
- Działalność Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie została znacznie ograniczona z chwilą wybuchu I wojny światowej w 1914 roku. W okresie lat 1914-1919 przeprowadzono 1 zebranie walne, 8 zebrań Zarządu, 3 zebrania zwykłe oraz 1 zebranie nadzwyczajne. Prusacy powołali do służby wojskowej 34 członków Towarzystwa, z których 3 poległo, a 9 zmarło na skutek odniesionych ran.
- Dnia 8 lipca 1919 roku p. Adam Halczerek członek Towarzystwa, na pierwszym po wojnie Zjeździe w Ioznaniu - został wybrany w skład członków Izby Rolniczej w Ioznaniu, reprezentując powiat ostrzeszowski.

- Towarzystwo Przemysłowców zgodnie ze statutem uczestniczyło w pogrzebach swoich członków. Dla przykładu :
w "Gazecie Ostrzeszowskiej" dnia 15 listopada 1923 roku wydru-
kowano apel do członków Towarzystwa o treści :

"TOW. PRZEMYSŁOWCÓW. W ęrodę umarł członek Towarzystwa Przemysłowców ęp. Stanisław Guzenda. Unrasza się wszystkich członków do wzięcia udziału w pogrzebie, który wyjdzie z domu żałoby w sobotę dnia 17-go o godz. 9^{1/2} rano.

Zarząd "



Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Gólskiego w Ostrzeszowie.

Towarzystwo Restauratorów na miasto Ostrzeszów i okolicę, wchodziło w skład członków Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie.

- Dnia 7 marca 1920 roku nawiązano współpracę z miejscowym Kurkowym Pręctwem Strzeleckim.
- Dnia 12 września 1920 roku Towarzystwo wizytował prezes Okręgu Ostrowskiego i wydał pozytywną opinię o działalności Towarzystwa.
- Dnia 13 września 1920 roku Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie przekezało kwotę 500 Mk. na długoterminową pożyczkę "Odrodzenia Polski".

- Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie ^{sig}uzielk^owe wszystkich przejawach i zdanach o znaczeniu ogólnym. Dnia 1.06. 1924 roku w "Gazecie (ostrzeszowskiej)" ponowano :
- "TOW. PRZEMYSŁOWCÓW bierze udział w uroczystości podwiązania sztandaru Tow. Śpiewu Moniuszko. Zbiórka o godz. 9 przed 14. prezesem. Liczne i punktualne przybycie prosi
- " Zarząd."
- Dnia 30 lipca 1925 roku w "Gazecie (ostrzeszowskiej)" wydrukowano :
- "TOW. PRZEMYSŁOWCÓW bierze udział ze sztandarem w pochodzie kolejarzy w niedzielę dnia 30 lipca br. Uprosza się o stawienie ^{sig}wszystkich członków z oznakami przez prezesem o godz. 9^{1/2}.
- " Zarząd."
- Czas między, a Towarzystwo istniało nadal, jednak brak jest materiałów i źródeł z czasu do 1937 roku, o czym nie można poinformować czytelników. Światowy kryzys gospodarczy dotknął także przemysłowców w Ostrzeszowie, nawet w takiej sytuacji, jak wykupienie obowiązujących świadectw handlowych i przemysłowych.

— **Po okresie ruchu świątecznego** — kupcy i przemysłowcy stanęli pod „ścianami płaczu“ w urzędach skarbowych — aby dopełnić dorocznego obowiązku wykupienia świadectw handlowych i przemysłowych. Dla udogodnienia obywateli ostrzeszowskich i okolicy urząd skarbowy przez dwa dni utworzył w sali Rady Miejskiej w Ostrzeszowie zastępczą kasę.

W pierwszy dzień wykupiono świadectw za ca 5000 zł., a w drugi za przeszło 4000 zł. — Wiele jednak jeszcze nie wykupilo świadectw, wszechwładny dyktator „kryzys“ nie zezwolił.

Na kredyt nie wydawano świadectw, a gotówki było brak nawet na uigowe świadectwa.

Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie w programie swojego działania podjęło walkę z żydowską konkurencją przemysłowo-handlową. W samym Ostrzeszowie Żydzi prowadzili znikomą taką działalność. Susmann handlował końmi, a Fanny Lemel w domu rabina prowadziła damski warsztat krawiecki. Istotnym zagrożeniem były półroczne jarmarki w Ostrzeszowie, na które zjeżdżali się Żydzi z Wielunia i Wieruszowa ze swoimi straganami, stawianymi na placach "Stawek", "Sienkiewicza" i "Kazimierza". W takiej sytuacji Towarzystwo Przemysłowe podjęło działanie ograniczające udział Żydów w jarmarkach. Zawiązał się Komitet, o którym "Gazeta Ostrzeszowska" nr. 29 z dnia 10 kwietnia 1937 roku napisała :

— Wczoraj zawiązał się komitet kupców którzy są zainteresowani przyjazdem żydowskich handlarzy na jarmarki. Prezesem tegoż komitetu jest p. Alfons Trzeciak, sekretarzem p. Ogrodowski, skarbnikiem p. Bagniewski. Uchwalono wydzierżawić od Zarządu Miejskiego place na których zwykle Żydzi wystawiają swe towary, aby tem samem uniemożliwić przyjazd Żydów - handlarzy na jarmarki do Ostrzeszowa

Ze zbiorów Muzeum Regionalnego im. Władysława Górska
w Ostrzeszowie.

Wyżej wydrukowany komunikat w "Gazecie Ostrzeszowskiej" stanowił kontynuację kampanii antyżydowskiej podjętej już w poprzednich latach w współpracy z Zarządem Powiatowym Stronnictwa Narodowego w Ostrzeszowie.

Obok na stronie 37 - konie z oryginału, odezwę skierowaną do kupców i rzemieślników /członków Towarzystwa Przemysłowego/, z dnia 29 sierpnia 1936 roku.

Wydział Gospodarczy
Stronnictwa Narodowego
w Ostrzeszowie

Ostrzeszów, dnia 29 sierpnia 1936 r.

O D E Z W A

Do P.P. Polskich Kupców i Rzemieślników

miasta Ostrzeszowa

Zbliża się jarmark w mieście naszym. -

Celem uzgodnienia sprawy skutecznego odparcia najazdu żydowskich
handlowców, zwołuje Wydział Gospodarczy S.N. zebranie wszystkich zaintere-
sowanych na zebranie, które odbędzie się

w niedzielę dnia 30 sierpnia r. b. o godz. 11-ej, urzędowo i nie-
w magistrz. nacz. p. Gallńskiego Józefa

O przybycie uprasza



WYDZIAŁ GOSPODARCZY
STRONNICTWA NARODOWEGO
w Ostrzeszowie

W. Prusinkiewicz /

P. Cieplik /
p.o. sekret.

S. Świątek /

Ze zbiorów p. Antoniego Cieplika.

Pod odezwą załączona jest lista 125 nazwisk z imionami,
do których skierowano ten apel oraz z podpisami obecności
na zwołanym zebraniu.

Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie z konkurencją handlową z Żydami - wykorzystywało wszystkie dostępne prawnie możliwości, w tym prasę, szczególnie w miejscowej "Gazecie Ostrzeszowskiej" nr 67 z dnia 23 sierpnia 1939 roku - pisząc :

Walka z Żydami nie jest antysemityzmem to jest walka ekonomiczna o byt we własnej Ojczyźnie!

Cele żydostwo, gdzieby ono nie zamieszkiwało swym „patryotyzmie” i „lojalności” względem krajów zamieszkiwanych, ma jeden i ten sam charakter i na jednakowa nastawione jest nutę: wyzyskać wszelkie możliwości do maximum, wyzyskać i tubylcze społeczeństwo.

Natomiast, kiedy przebiega się młarka cierpliwości wyzyskiwanego społeczeństwa, które w obrotowego mienia i egzystencji rozpoczyna akcję solidacyjną, — wówczas „lojalne” żydostwo robi cały świat gwałt i rwetes, szkaluje zamieszkiwany kraj, szkaluje rząd i szuka opieki poza granicami zamieszkiwanego kraju — na terenie międzyrodowym. Tak się dzieje już od szeregu lat..

Czytamy, jak to postępuje żydostwo zamieszkiwane Rumunii. A więc — składa interpelacje Kongresie Stanów Zjednocz. Północ. Ameryki; jak zwano „Egzekutywa Światowa Kongresu Żydzkiego” wnosi petycję do Ligi Narodów o przywrócenie praw Żydom w Rumunii. Miał to tego — petycji swej domagają się — żądają — zaistnienie sprawy w ramach procedury przyspieszonej. Władze — zamiast starać się zjednać czy też przetrwać rząd, — zamiast zmienić swe postępowanie stosunku do rdzennego narodu rumuńskiego. — zajmują się do wymienionych działań które, zdaniem naszym nie są niczym innym, jak działaniem przeciwko rządowi, państwu i narodowi, — jak — byłym buntem, naszpikowanym podłością i nieuczciwością w stosunku do właścicieli gospodarzy i przez Żydów zamieszkiwanych i wyzyskiwanych materialnie.

A czyż u nas w Polsce jest inaczej? Czy żydostwo nie szuka oparcia i „pomocy” poza tymi granicami... To też zasłużoną odprawę de!

wywodom posła żydowskiego Sommersteina nasz Premier — Minister Spraw Wewnętrznych Dr. Składkowski.

Całe społeczeństwo polskie a z nim kupiectwo, rzemiosło i przemysł chrześcijański, odniosło się do słów, wypowiedzianych sw. czasu w Sejmie przez pana Premiera z całym uznaniem. Odetchnęliśmy bardziej swobodnie, gdyż niektórzy niepowołani politycy potichu głosili, że w Rządzie naszym zaistnieć mają nastroje wbrew dążeniom naszego społeczeństwa, że prowadzona przez Polaków walka samoobronna przed zalewem żydowskim, napotka na swej drodze przeszkody natury formalnej.

Tymczasem Premier Rządu Polskiego, uznał zdrową akcją samoobronną społeczeństwa polskiego za zupełnie uzasadnioną, — wytknął żydom ich „lojalne” postępowanie na terenie międzynarodowym i twierdził, że nie może żydostwo dziwić się społeczeństwu polskiemu, które walczy o byt i konsoliduje się, wówczas, kiedy takąże akcją prowadzą żydzi u nas od wielu, wielu lat. Wyrażnie powiedział nadto p. Premier, że w akcji ogółu polskiego nie dopatruje się podkładu antysemityzmu, lecz uważać ją musi jako walkę o byt.

Rzecz jasną jest poza tym to, że wypowiedziane m. in. zdanie pana Premiera, iż walka ekonomiczna kontynuowaną być winna w sposób niekolidujący z Kodeksem karnym, — że takież zdanie ma całe zdrowe społeczeństwo polskie, którego kultura i wrodzone przymioty jego, jako społeczeństwa chrześcijańskiego nakazują mu szukanie w swej obronie dróg w myśli Chrystusa.

Wszak żydostwo zamieszkałe w Polsce kopie samo coraz to głębszą przepaść między sobą a społeczeństwem polskim.

Butne, a jakże często prowokacyjne zachowanie się, pewność siebie, na każdym kroku przewrotność, wrodzona chytryść, a obok niej — nieliczenie się z najmniejszymi zasadami etyki, zwłaszcza jeśli chodzi o stosunek z chrześcijanami — wszystko to łącznie z przemówieniami w Sejmie takiego n. p. ich posła Sommersteina, nie może człowieka nawet najbardziej zgodnego, spokojnego i ugodowego, usposobić przy-

Jaśnie do synów Izraela.

Czyż można zatem dziwić się, że 99% społeczeństwa polskiego pragnęłoby się pozbyć żydów zupełnie, a w pierwszym rzędzie — domaga się, ażeby uszczuplić prawa tej nieznośnej i szkodliwej dla otoczenia mniejszości narodowej?!

Słuszne zatem są głoszone hasła: „Polska dla Polaków“, „Popierajcie tylko kupca, rzemieślnika i przemysłowca chrześcijańskiego“, „Swój do swego“ i temu podobne nasze hasła inne...

Nastawienie jednego człowieka do drugiego, jednej warstwy ludzi do innej może być — zdaniem naszym — trojaki: przyjacielskie, obojętne i wrogie.

Jakiego rodzaju nastawienie jest więc żydów względem Polaków? Przyjacielskie? — nie. Obojętne? — po stokroć nie! — Obojętnym na nasze sprawy żyd nie jest, boć właśnie kosztem strat naszych, żydostwo się tuczy, a więc chyba bardziej pragnie i dąży do tego, ażeby nam działo się przy najmniej „niezbyt“ dobrze. Pozostaje więc definicja jedna — żydostwo może być siłą rzeczy i faktów nastawione względem społeczeństwa chrześcijańskiego tylko wrogo. Musimy zatem mieć się na baczności, a nasza akcja samoobronna winna przybrać na intensywności, będąc prowadzoną z całą konsekwencją aż do chwili całkowitej wygranej.

A zatem: — kupujemy tylko u chrześcijan, — konsumujemy — w sklepach chrześcijańskich, kupcy — w polskich hurtowniach i wytwórniach. Korzystajmy z usług adwokatów, lekarzy i innych przedstawicieli zawodów wolnych — wyłącznie chrześcijan. Nie prenumerujemy pism ani też nie kupujemy książek wydawanych przez żydów! Uczęszczamy do kin, teatrów i miejsc rozrywkowych jak również cukierń, kawłarni, restauracji, których właścicielami są chrześcijanie itd.

Pamiętajmy o tym, że nasza solidarna postawa i walka z żydostwem w tym sensie, jest dzisiaj naszą jedyną, lecz jakżeś połączną i skuteczną bronią, dzięki której musi zająć się front przeciwnika, który opanował nasze życie gospodarcze, i sięga już teraz po zdobycze na polu społecznym i kulturalnym.

W atmosferze nieuchronnie zbliżającej się unopacji Niemiec na Polskę - Ministerstwo Skarbu zgodziło regres w stosunku do właścicieli drobnego przemysłu prywatnego. W "Gazecie Ostrzeszowskiej" nr. 17 z dnia 19 lipca 1939 roku zamieszczono w tym przedmiocie artykuł :

— Od 1 lipca r. b. wolno zatrudniać dowolną ilość pracowników. Jak wiadomo, dotychczas wolno było zatrudniać tylko taką ilość pracowników, jaką zezwalała kategoria świadectwa przemysłowego. Na porządku dziennym były więc fakta, iż właściciel zakładu przemysłowego (wzgl. rzemieślnicze-go) angażując większą ilość pracowników, musiał uskutecznić dopłaty do posiadanego świadectwa przemysłowego, to jest uiścić różnicę między ceną świadectwa posiadanego, a ceną świadectwa wyższego.

Obecnie Ministerstwo Skarbu wydało doniosłe zarządzenie, mocą którego przedsiębiorca nie będzie miał obowiązku zaopatrywać się w świad. przem. wyższej kategorii, co uzależnione było, jak wyżej zał. od liczby zatrudnionych pracowników, bowiem począwszy od dnia 1 lipca r. b. każdy zakład przemysłowy może zatrudniać u siebie tyle pracowników ile w samej rzeczy przedsiębiorstwo jego wymaga.

Rzemieślnicy i przemysłowcy przyjęli wiadomość tę z wielkim uznaniem. W dużym też stopniu odciążą się dzięki temu zyciowemu rozporządzeniu bezrobocia.

ZAKOŃCZENIE

Dnia 1 września 1939 roku hitlerowskie Niemcy bez wypowiedzenia wojny dokonały agresji na Polskę.

W czasie okupacji hitlerowskiej, do czasu wyzwolenia Ostrzeszowa dnia 21 stycznia 1945 roku, Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie zmuszone było zawiesić swoją działalność.

Po odzyskaniu wolności - w nowych warunkach politycznych w czasie Polskiej Rzeczywistości Ludowej - Towarzystwo Przemysłowców w Ostrzeszowie już nie wznowiło swojej działalności zanoczątkowanej w 1871 roku. Główną przyczyną była likwidacja drobnego przemysłu, jego unifikowanie lub uspołecznienie.

Towarzystwo Przemysłowe w Ostrzeszowie istniejące w latach 1871 - 1939, przez 58 lat działalności, pozostawiło po sobie trwałą, pozytywną rys historii działania na rzecz miasta i regionu ostrzeszowskiego, a przede wszystkim społeczeństwa.

Władysław (ref

ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

- Adam Warzybok - zbiory własne, m.in. "Kronika Towarzystwa Przemysłowego w Ostrzeszowie z lat 1889-1924 z wstępem od 1871 roku,
- Władysław Craf - archiwum własne,
- Muzeum Regionalne im. Władysława Golusa w Ostrzeszowie, archiwalia /roczniki "Gazety Ostrzeszowskiej" z lat 1920-1939/ oraz fotografie,
- Antoni Cienlik - odezwa z 1936 roku - Wydziału Gospodarczego Stronnictwa Narodowego w Ostrzeszowie /oryginał/.

W O T A T K I :

95

Z CYKLU: ZESZYTY OSTRZESZOWSKIE

2007